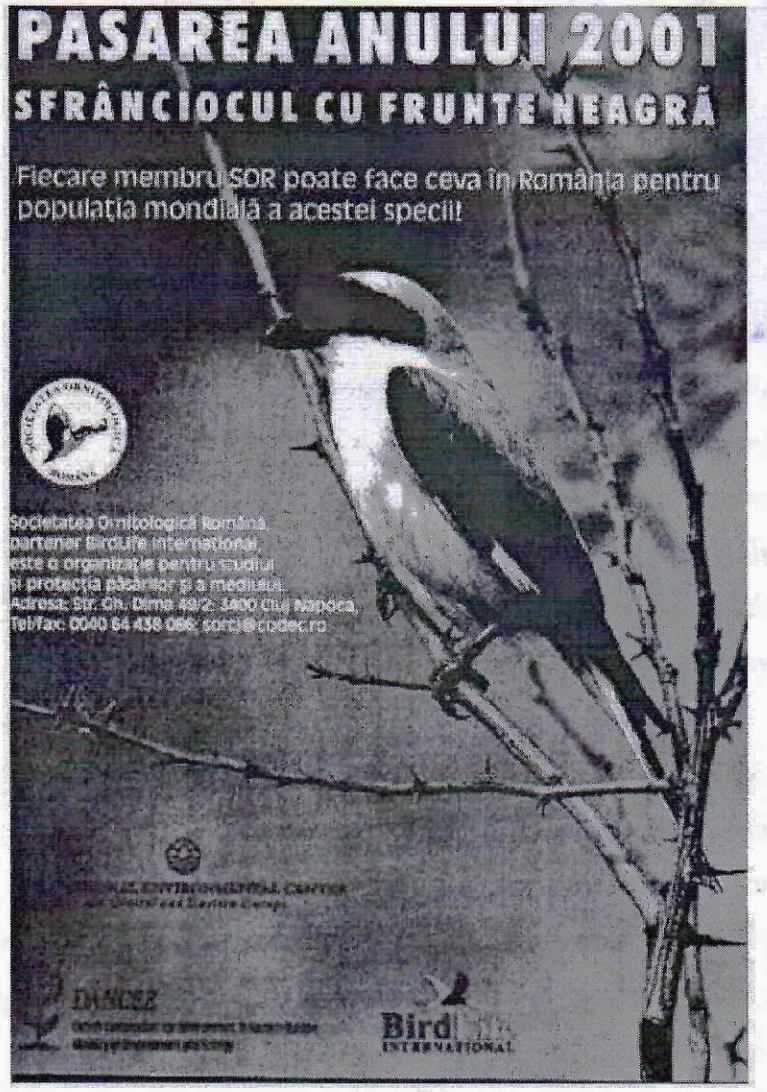
03.2001

Carduelis

REVISTA CLUBULUI ORNITOLOGIC "SCATIII" – ANIEŞ nr 2

Familia Lanide cuprinde 25 de specii cu o largă răspândire în cea mai mare parte a Africii, Europei, Asiei şi Americii de Nord, dar absentă din America de Sud, Austral-Asia şi Madagascar.

Toate speciile de sfrâncioci au penajul colorat în gri castaniu, negru şi alb. Ciocul este lung şi încovoiat. Cu excepţia a două specii africane cu coadă lungă ***(Corvinella corvina şi C. melanoleuca)*** toate celelalte specii sunt teritoriale şi au un comportament solitar. Din înălţimea unui post de observaţie pândesc prada pe care o culeg apoi de la sol. Multe specii sunt cunoscute pentru obiceiul înţepării prăzii în tufişuri spinoase sau sârmă ghimpată.

Diformismul sexual este frecvent, vocea este stridentă, compusă cel mai adesea din imitaţii. Cuiburile sunt căuşuri simple de crenguţe, ierburi, rădăcini, tapisate cu pene şi păr, amplasate la mică înălţime (cu excepţia lui ***Lanius minor***). Ouăle sunt pestriţe. Toate sunt păsări tipice habitatelor deschise : stepe, savane arbustive, zone semideşertice. Toate speciile care cuibăresc în zonele nordice migrează spre latitudini mai clemente.

Toate speciile de sfrâncioc sunt realmente periclitate; în regiunile occidentale efectivele au diminuat drastic din pricina unei politici agricole dezastruoase şi a otrăvirii habitatelor cu ivermectină, bramadiolonă şi alte noxe.

Nici mărăcinarul (***Saxicola rubetra***) nu o duce mai bine... aşa cum semnala J. Lo. Coppe (Aves 2/97-98 - 102) populaţiile belgiene ale acestei specii au scăzut în ultimii 30 de ani cu peste 80%.

Lista roşie a C.I.P.O cuprinde câteva specii exotice de sfrâncioc :

- sfrânciocul din Kupe (***Telephorus kupeensis***);
- sfrânciocul gladiator (***Malaconutus gladiator***);
- sfrânciocul din Monteiro (***Malaconutus monteiri***);
- sfrânciocul cu cap negru (***Malaconutus alius)***;
- sfrânciocul din Sao Tome (***Lanius newtoni***);

... şi câteva de mărăcinar :

- mărăcinarul din Stoliczka (***Saxicola macrorhyncha***);
- mărăcinarul din Canare (***Saxicola dacotiae).***

Curiozităţi ornitologice pe aceeaşi temă :

- Pietrarii (genul Oenanthe care fac şi ei parte din subfamilia Saxicolinae) care pot cuibări în zonele arctice din Groenlanda până în estul Siberiei şi chiar în Alaska, trebuie să zboare peste 3200 km pentru a ajunge la cartierele calde din Africa;
- Cel mai mare este sfrânciocul coţofană (***Corvinella melanoleuca***) cu lungimea de 50 cm şi o greutate de 87 g;
- Cele mai mici sunt, se pare, speciile europene : sfrânciocul cu cap roşu (***Lanius senator***) şi sfrânciocul cu mască (***Lanius nubicus***)

UN NOU PROGRAM INIȚIAT DE SOCIETATEA ORNITOLOGICĂ ROMÂNĂ!!!

PROGRAMUL DE MONITORIZARE A SPECIILOR CLOCITOARE

PASĂREA ANULUI 20001

SFRÂNCIOCUL CU FRUNTE NEAGRĂ

Societatea Ornitologică Română în anul 2001 lansează un nou program de evaluare și monitorizare a păsărilor clocitoare. Programul se adresează tuturor **membrilor SOR** și are ca obiectiv evaluarea pe plan național a populațiilor clocitoare la trei specii comune: **Sfrânciocul cu frunte neagră** (*Lanius minor*), **Sfrânciocul roșiatic** (*Lanius collurio*), și **Mărăcinarul mare** (*Saxicola rubetra*). Cele trei specii sunt larg răspândite pe teritoriul țării, cuibărând în terenuri deschise. Acest program este un program-pilot, fiind primul pas spre o monitorizare a tuturor speciilor clocitoare, activitate de o importanță deosebită pentru ocrotirea păsărilor și conservarea naturii. Programul are și un alt țel, de a iniția **membrii SOR** în tehnici standardizate de evaluare și estimare a păsărilor clocitoare, cunoștințe necesare pentru acțiuni de monitorizare de lungă durată. Programul a fost inițiat de SOR cu sprijinul RSPB.

De ce avem nevoie de acțiuni de monitorizare a speciilor de păsări ?

Programele de monitorizare a faunei sunt o componentă organică a activităților societăților de protecția păsărilor în țările europene. Datele furnizate de aceste programe ne pot ajuta pe de o parte să evaluăm efectivele populațiilor clocitoare iar pe de altă parte să identificăm factorii ce influențază anumite specii și implicit măsurile de protecție necesare pentru protecția speciilor "monitorizate". Folosind datele monitoringului putem urmări evoluția în timp a dinamicii speciilor, respectiv a cauzelor acesteia - schimbările survenite în habitatele naturale.

Acest program dorește a fi un program permanent, de lungă durată, cu o implicare cât mai largă din partea membrilor. Întrucât acest prim an al proiectului va fi unul pregătitor am ales numai trei specii pentru monitorizare. Aceste trei specii au fost selectate din mai multe cauze. Cea mai importantă a fost necesitatea evaluării efectivelor clocitoare la **Sfrânciocul cu frunte neagră,** specie în declin pe toată aria de răspândire. Această specie cu distribuție în Europa de Sud și Est este în regres în cele mai multe țări, fiind afectat de schimbările survenite în folosința terenurilor agricole. Specie este de un interes deosebit pentru **SOR** având în vedere că 60-80% din populația europeana cuibărește la noi! Cu ajutorul rezultatelor programului sperăm să identificăm zonele de interes special pentru specie, respectiv zonele unde este nevoie de intervenție umană pentru a salva specia. **Conservarea speciei în Europa** depinde de noi, și **fiecare membru SOR** poate contribui la această primă acțiune.

Celelalte două specii au fost selectate pentru a extinde suprafața monitorizată, având în vedere distribuția **Sfrânciocului cu frunte neagră,** răspândită cu precădere în sudul țării. Totuși și la selectarea acestor specii un factor imperativ a fost situația lor pe plan internațional. **Sfrânciocul roșietic** este în regres continuu în ultimii 70 de ani în Europa de Vest, a dispărut ca specie clocitoare din multe țări, în celelalte este pe cale de dispariție. Sperăm că datele furnizate de acest program ne vor ajuta să identificăm acei factori care ar periclita specia la noi și să evităm declinul speciei în România. **Mărăcinarul mare** este o specie foarte comună la noi, larg răspândită în unele zone ale țării. Motivul selectării speciei este alarmanta scădere a populațiilor din Europa de Est! În ultimii 30 ani în mai multe țări din Europa Centrală și de Est s-au raportat scăderi de ordinul a 50-60% a populațiilor astfel încât în Estonia și Polonia efectivele speciei s-au zecimat în ultimii ani! Este deosebit de gravă situația speciei și în

Austria şi Germania, unde ultimul recensământ indică o populaţie de trei ori mai mică decât în anii 60! Ca şi la celelalte două specii cu ajutorul membrilor SOR sperăm să putem identifica (dacă e cazul) eventualele cauze de regres a speciei la noi.

Cine poate participa?

Programul se adresează tuturor **membrilor SOR!** Participanţii sunt rugaţi să se adrese personal unuia dintre organizatorii programului, la adresele de la sfârşitul scrisorii.

Cum vom lucra?

În anul 2001 programul a fost împărţit pe trei etape: o primă **etapă de pregătire**, a doua **etapă de activităţi de teren**, respectiv **etapa** de evaluare şi **analiza de datelor**.

Etapa de pregătire

În cadrul etapei de pregătire se vor selecta hărţile zonelor care urmează să fie monitorizate în funcţie de participanţi şi a habitatelor speciilor. Din acest motiv sunt rugaţi cei care vor să ni se alăture să trimită formularul (un formular completat pentru fiecare participant) din timp util. Participanţii vor primii broşuri de metodologie, afişe cu cu speciile care urmează să fie monitorizate.

Etapa II. - Ieşiri de teren

Vor fi trei ieşire de teren, prima pentru localizarea pieţelor (numite "loturi" în caretea Metode de evaluare...) de probă preselectate de către coordonatorii principali, respectiv de cartare a habitatelor principale din zonă. Această ieşire se va executa în perioada 20.04. - 20.05.2001. A doua ieşire se va executa în perioada 20.05. - 15.06. pentru evaluarea speciilor pe piete de probă, respectiv a treia ieşire în perioada 20.06. - 15.07. pentru a controla cele observate la prima ieşire.

Etapa III. - Centralizarea datelor şi analize

Datele se vor centraliza până la data de 31.07.2001. Se va construi o bază de date şi analizele se vor face până la sfârşitul lunii septembrie. Datele se vor trimite la fiecare participant. In luna octombrie se va organiza un workshop unde se vor discuta toate întrebările legate de primul an al programului.

Cu orice întrebare şi pentru detalii vă rugăm să contactaţi coordonatorii programului la:

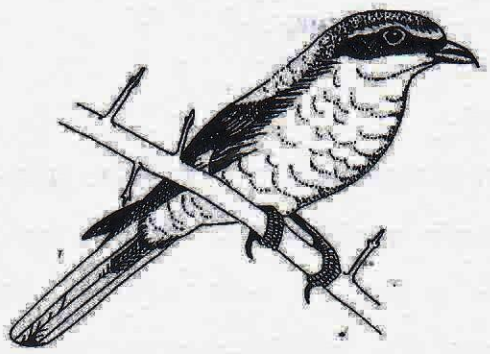
SOCIETATEA ORNITOLOGICA ROMÂNĂ

Coordonator program:
Szabó József,jr.

Str. Gh. Dima nr. 49/2 3400 Cluj Napoca
Tel/Fax: 064-438086; 095811052
E-mail: sorcj@codec.ro

Coordonator asistent:
Sándor D. Attila

Str. M. Viteazu nr. 10.
093-301094
attila@retezat.ro

◁ **Pie-grièche grise**
Longueur : 24 cm

Lieu	Date

La poitrine de cette grande pie-grièche est gris pâle, et son dos est foncé. Ses ailes ont des marques noires et blanches. Elle a une bande noire sur les yeux, un bec noir, épais et robuste, et une longue queue grise.

SFRÂNCIOCUL

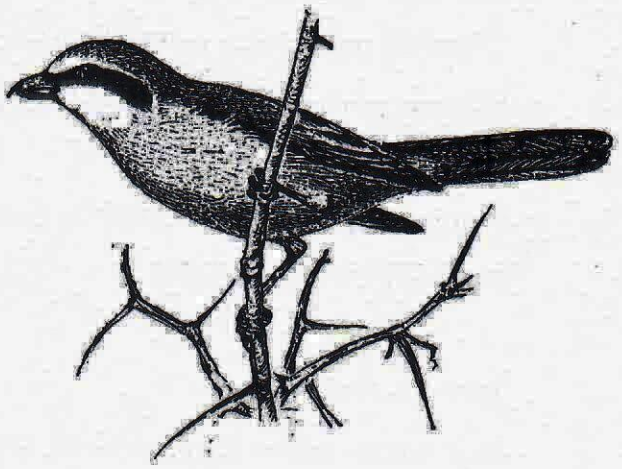
Zoologia include sfrânciocii (sau berbeceii) între păsările, deci în ordinul Passeriformes. Au ciocul încovoiat la vârf, încârligat, capul relativ mare în raport cu corpul, picioare puternice cu gheare ascuțite. Datorită acestor caractere seamănă cu păsările răpitoare, fapt demonstrat și prin comportamentul lor .

Sfrânciocii sunt adevărați vânători . Ei își observă prada stând pe crengi sau pe firele electrice, de unde se reped să o prindă. Urmăresc și prind insecte mari, șopârle, chiar păsări cântătoare, deseori șoareci. In condiții optime, cantitatea prăzii capturate este mai mare decât cea pe care o consumă imediat. De aceea, prada este depozitată, fiind înfiptă în spinii tufișurilor - un obicei curios, propriu acestor păsări.

Sfrânciocii trăiesc în terenuri deschise cu tufișuri, pâlcuri de copaci, mărăcinișuri, șiruri de arbori din lungul drumurilor și căilor ferate, livezi mari. Din păcate biotopul lor devine din ce în ce mai restrâns. Am văzut, spre exemplu, cum în ultimii ani se taie plopii de pe marginea șoselelor, care constituiau locuri preferate pentru cuibărit, atât de către sfrâncioci, cât și de către alte păsări.

Deși prin modul lor de capturare a hranei, sfrâncioii sunt asemănători cu răpitoarele, biologia cuibăritului lor este tipică păsărilor cântătoare.

În România cuibăresc trei specii: sfrâncioul roșietic (*Lanius collurio*), sfrâncioul mare (*Lanius excubitor*), care este și oaspete de iarnă, și sfrâncioul cu frunte neagră (*Lanius minor*). In Dobrogea se mai observă câteodată sfrâncioul cu cap roșu (*Lanius senator*), dar cuibăritul său nu a fost dovedit. Dintre cele trei specii clocitoare, cel mai numeros este sfrâncioul roșietic, el făcându-și cuibul în tufișuri. Celelalte două specii își construiesc cuiburile în arbori, chiar la înălțimi de 10 m. Toate cele trei specii

atacă și alungă ciorile, coțofenele sau păsările răpitoare care se apropie de cuibul lor.

Amintim ca un fapt interesant că sfrâncioii aruncă din cuib ouăle de cuc.

Lanius collurio și *Lanius minor* sunt migratori de cursă lungă, în cazul primei dintre aceste specii fiind interesant faptul că drumul de toamnă nu coincide cu traseul urmat în cursul primăverii.

Datorită faptului că efectivele de sfrâncioci din Europa au scăzut foarte mult în ultimele decenii, considerăm că populațiile de la noi constituie o rezervă importantă pentru populația continentală.

În scopul studierii cât mai aprofundate a acestor specii (răspândire, cuibărit, biologie, migrație), Filiala SOR "Milvus " din Tg.Mureș inițiază un program amplu. Primul obiectiv este cartarea populațiilor clocitoare, deci stabilirea punctelor în care există perechi cu cuiburi.

Cei ce doresc să participe la acest program în cursul anului 1998 sunt rugați să ia legătura cu noi, la adresa: SOR, Filiala " Milvus", str.Belșugului 35, Târgu Mureș.

Simó Imre

Sfrânciocul roşiatic *Lanius collurio*

Cuibăreşte în regiuni deschise, cu tufişuri şi luminişuri. Masculul are spatele maro-castaniu, creştet şi ceafă gri cenuşii, coadă neagră cu alb, partea inferioară a corpului alb-rozie. Femela şi juvenilii sunt maro cu linii transversale semilunare pe spate şi pe piept. Ocazional femele pot avea un colorit mai contrastant şi pot fi chiar foarte asmănătoare cu masculii, totuşi partea inferioară a corpului prezintă întotdeanua linii caracteristice, iar coada este maro cu cu puţin (sau mai mult) alb la la baza bordurii rectricelor externe.
Cântecul nupţial este de slabă intensitate, caracteristic speciilor de sfrâncioc.
Deseori poate fi observat stând la pândă pe vârful unui tufiş sau pe locuri mai ridicate.
Fruntea este lată iar ciocul puţin mai lung şi megru, mandibula superioară fiind puţin mai turtită pe vârf[1].

Specii asemănătoare:
deşi este o specie caracteristică, masculul practic inconfundabil, femelele şi exemplarele juvenile, dacă nu si prin colorit, după mişcare şi habitat pot fi confundate, cel mai probabil, cu femela şi juvenilul de Presură galbenă *Emberiza citrinella* (cel puţin din avifauna României).

Diferenţe:

- **Capul: ciocul scurt, înalt şi ascuţit** – *E. citrinella;*
- **Burta: linii transversale** – *L. collurio*; **linii longitudinale** - *E. citrinella.*
- **Spatele:** striat - *E. citrinella*

[1] Descrierea speciilor a fost alcătuită după B. Bruun, Hakan Delin, L. Svensson (1999): Păsările din România şi Europa

Sfrânciocul cu fruntea neagră *Lanius minor*

Sfrânciocul mic este o specie care apare la noi primăvara târziu, în primele zile ale lunii mai şi pleacă spre Africa de sud începând cu mijlocul lunii august. Îşi construieşte cuibul pe copaci înalţi de pe marginea drumurilor, canalelor etc. dar poate fi observat şi în livezi mai bătrâne (unde există o distanţă mai mare între copaci) la o înălţime de peste 2 metri, departe de trunchi pe o creangă laterală. Deşi, deseori se pot găsi mai multe cuiburi în acelaşi şir sau grup de copaci, nu se poate spune totuşi că ar fi o specie colonială (un Sfrâncioc mare totdeauna cuibăreşte la o distanţă semnificativ mare faţă de o altă pereche aparţinând aceleiaşi specii). Sunt unele cazuri, totuşi destul de rare în care găsim amândouă speciile de sfrâncioc (mare şi cu fruntea neagră) cuibărind nu departe una de cealălită. Habitatul preferat îl reprezintă zonele agricole. Arealul de răspândire a speciei în funcţie de înălţime nu este foarte bine cunoscut dar se presupune că ar ajunge la altitudinea maximă de 500 de metri, unde arealul de răspândire în unele locuri se suprapune cu cel al Sfrâncioculul mare.

Poate fi recunoscută la prima vedere după combinaţia alb-gri-negru al penajului; mărime de 20 cm. Este preponderent **alb pe burtă** – cu o tentă **rozalie** în haina nupţială pe piept. **Fruntea, lorumul şi tectricele auriculare sunt negre** la mascul, iar la femelă fruntea poate să fie puţin grivă.

Pasărea este grivă de la creştet până la supracodale iar **coada este neagră** cu rectrice laterale albe. Ciocul scurt şi puţin înalt este de culoare neagră ca şi picioarele.

Aripa: culoarea de bază a aripii este cea neagră, dar se observă o **pată albă la baza remigelor primare.**

Specii asemănătoare: Sfrâncioculmare *Lanius excubitor*.

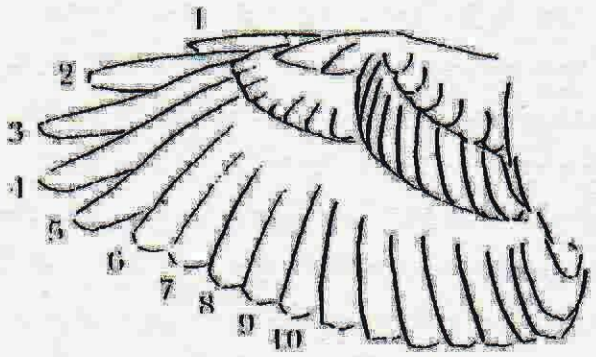
Adulţii de *L. minor* se deosebesc de Sfrâncioculmare prin culoarea frunţii, care la adultul cu fruntea neagră este evident neagră. şi după pata albă de pe aripă (la *Lanius excubitor* pata albă se întinde şi pe secundare).

Juvenilii de *L. minor* sunt gri pe frunte şi cu striaţiuni foarte fine pe spate (vizibilitatea acestora poate fi afectată mult de condiţiile de observare: lumină, distanţă etc.) ele fiind mai asemănănători cu Sfrâncioculmare, iar diferenţele cele mai evidente sunt următoarele:

Sfrâncioculmare are totdeauna o sprânceană albă deasupra măştii faciale negre, juvenilii acestei specii au striaţiuni pe burtă (şi nu pe spate ca şi la *L. minor*). Ciocul lui *L. excubitor* este puternic, relativ lung, iar mandibula superioară este vizibil

curbată la vârf (ca și la răpitoare), iar la *Lanius minor* ciocul este mai scurt, mai înalt și mai degrabă seamănă cu un cioc de cinteză sau de presură decât cu un cioc de răpitoare.

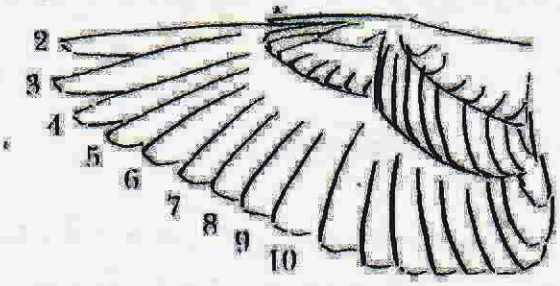
Dacă Sfrâncíocul cu fruntea neagră are aripa ascuțită, Sfrâncíocul mare o are mult mai rotundă.

Aripa sfrâncíocului mare *Lanius excubitor* este rotundă.

Acest aspect poate fi observat în zbor. Stilul de zbor este de asemenea diferit; *L. minor* nu zboară la fel de unduit ca și *L. excubitor* care zboară asemănător cu o ciocănitoare.

O altă caracteristică legată de aripă după care putem deosbi aceste specii este lungimea remigelor terțiare, care la Sfrâncíocul mic acoperă 1/3 din lungimea primarelor pe când la Sfrâncíocul mare 2/3 din acestea.

Aripa sfrâncíocului cu fruntea neagră *Lanius minor* este ascuțită.

Diferențele cele mai importante între cele două specii de sfrâncioc se observă la:

- **Cioc:** mai scurt și **nu** este un cioc de răpitoare – *L. minor*
- **Aripa: rotundă** la *excubitor*, **ascuțită** la *minor*
- **Pată albă pe aripă:** numai pe **primare** la *minor*, pe **primare și secundare** la *excubitor*
- **Lungimea aripii: terțialele** acoperă **1/3** la *minor*, iar **2/3** la *excubitor*
- **Habitatul și cuibăritul: pseudo colonial** – *minor*, **teritorial** – *excubitor*

Mărăcinarul mare *Saxicola rubetra*

Specie călătoare care soseşte la noi în ultimele săptămâni ale lunii Aprilie. Clocește pe pășuni, pajiști cu smocuri de iarbă şi tufişuri rare, culturi agricole, buruieni înalte. Masculul are **sprânceană albă** pronunțată şi **guşă ocru-ruginie** mărginită de alb; **obraji şi lorum** de culoare foarte **închisă. Femela** are un colorit mai **şters. Ambele au spatele pătat.**

Baza rectricelor codale sunt deschise la culoare, vizibil în zbor. Bărbia şi gâtul sunt deschise la culoare. **Fruntea** este **latã şi ciocul lunguieț.**

Stă într-o poziție dreaptă, de obicei în vârful unui tufiş mic, scaiete sau sârme. Îşi mişcă coada. Strigătul de alarmă: "iu-tec, iu-tec-tec"[1].

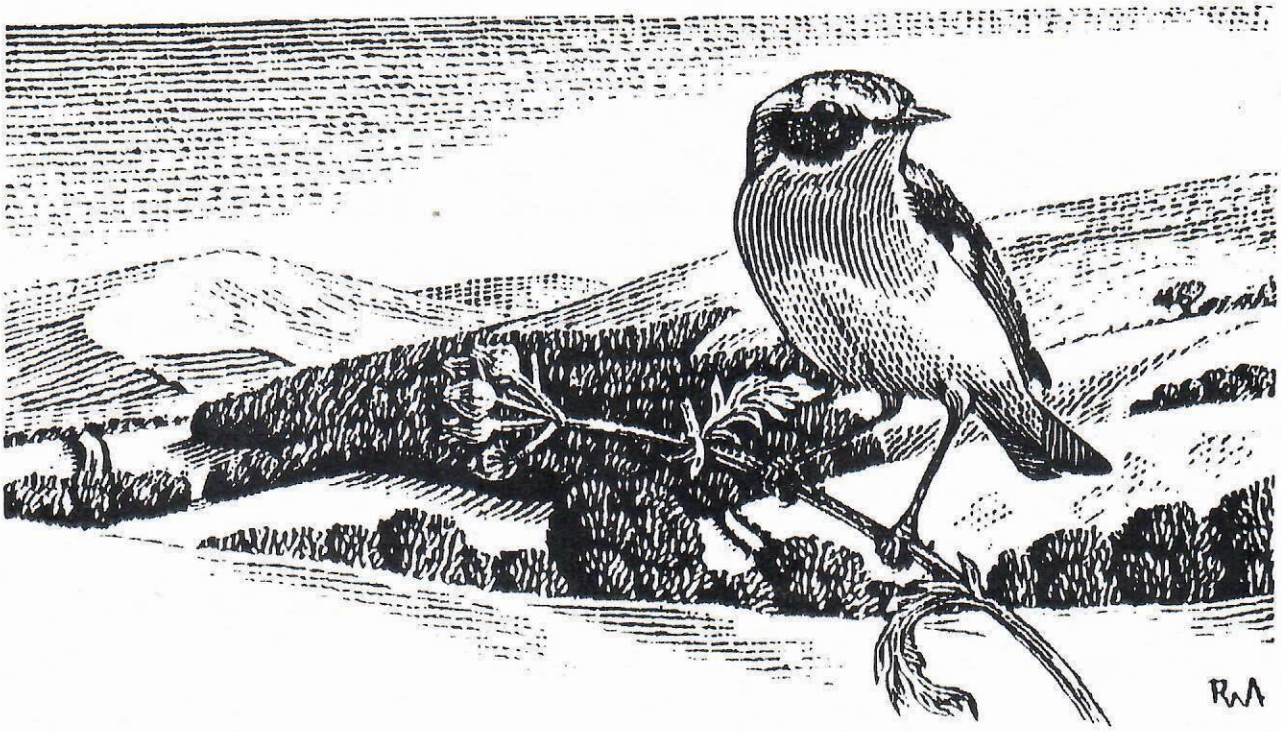
Specii asemănătoare: **Mărăcinarul negru** *Saxicola torquata*

Specie călătoare, care apare rareori şi iarna, se întoarce din cartierele de iernare la începutul lunii Martie. **Masculul** are **capul şi gâtul complet negru, burta** maroniu – **roşcat**, cu o pată **albă** pe părțile laterale ale gâtului. Ciocul este relativ scurt iar capul rotund. **Femela** este de un colorit asemănător, dar de culori mai **şterse.**

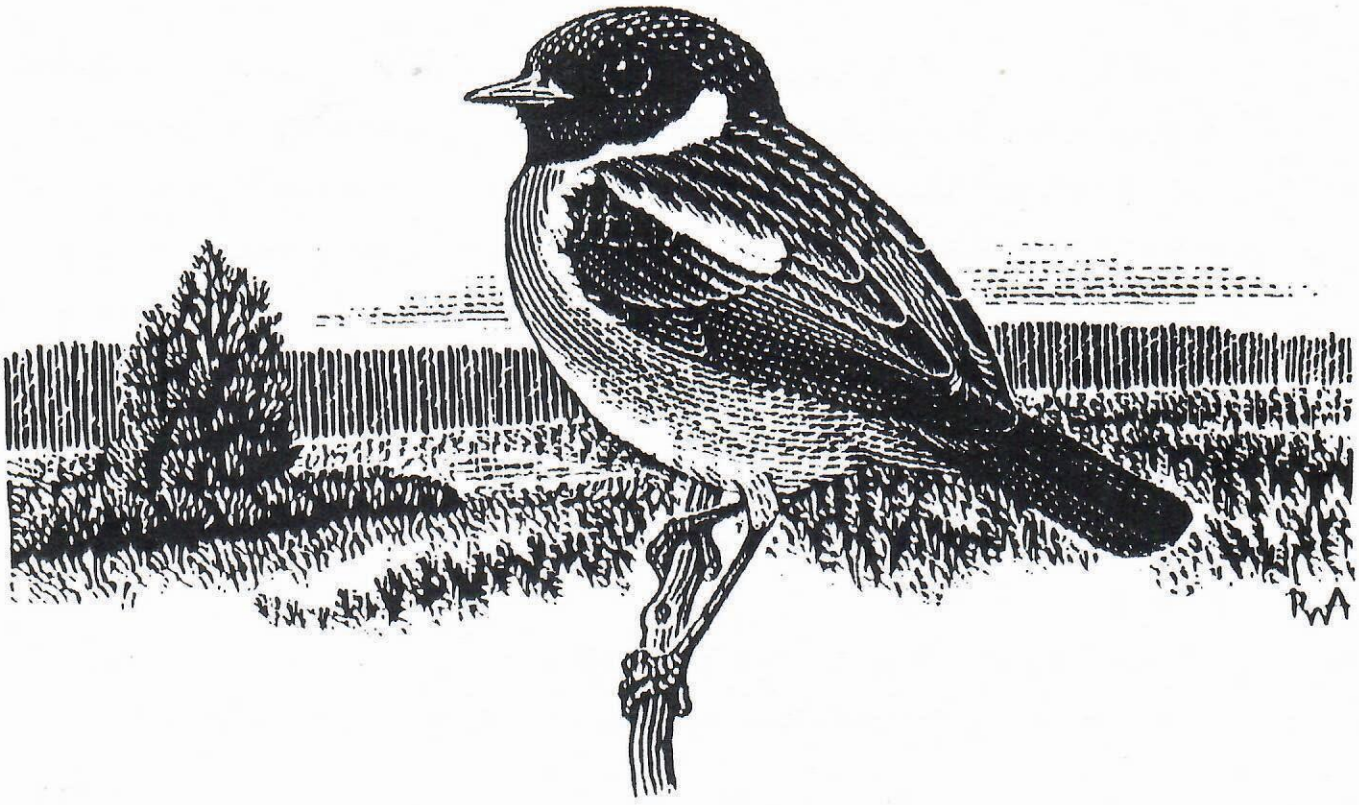
Diferența între cele două specii:

- **Ciocul: lung** - *rubetra*; **scurt** – *torquata*
- **Capul: rotund** – *torquata*; **nu este rotund** – *rubetra*; **sprânceană** – *rubetra*: **uniform** – *torquata*
- **Gâtul: negru** – *torquata*; **crem** (alb) - *rubetra*
- **Coada: de culoare uniformă** – *torquata*; **rectice albe la bază** - *rubetra*

[1] Descrierea speciilor a fost alcătuită după B. Bruun, Hakan Delin, L. Svensson (1999): Păsările din România şi Europa

Măcăleandrul negru *Saxicola torquata*

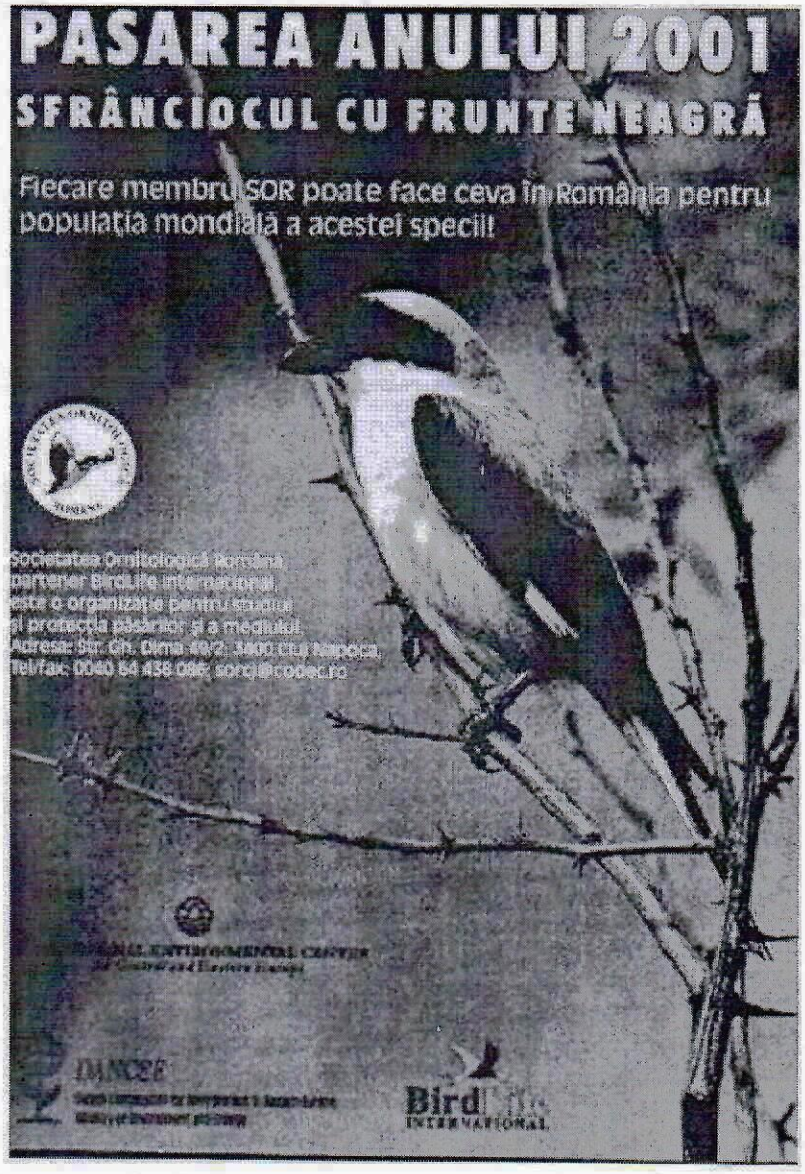

Concluzii la programul Lanius:

Regiunile explorate şi studiate sunt relativ sănătoase din punct de vedere avifaunistic. Cele două specii (***Lanius collurio şi Saxicola rubetra***) fiind omniprezente – sfrânciocul roşcat fiind distribuit uniform în aproape fiecare punct de observaţie; mărăcinarul fiind distribuit mai puţin armonios în zone mai descoperite, cu excepţia unui punct în care s-a observat "o supraabundenţă a speciei – Pârâul mărăcinarilor" cu 6-7 cupluri pe o suprafaţă de 200 mp, aceasta datorându-se, fără îndoială, şi caracterului mai paşnic şi mai tolerant al speciei.

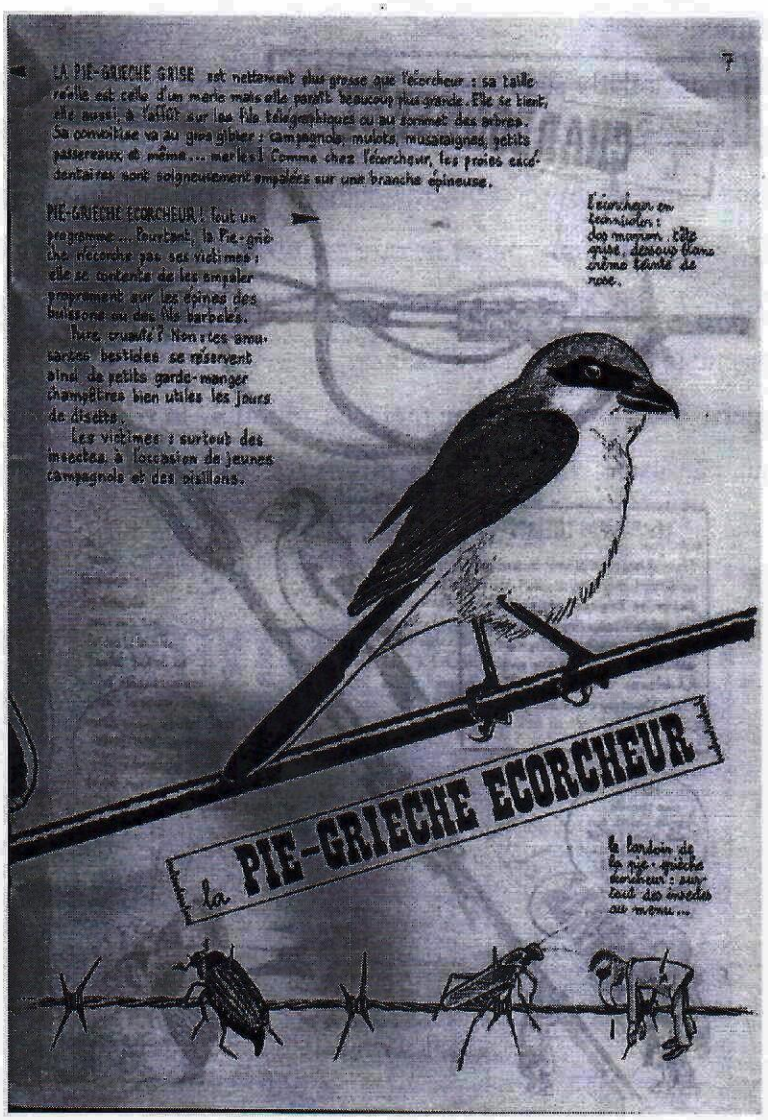
Lanius minor a fost descoperit doar într-un singur punct al regiunii, la o altitudine mai mare de 500 m, cuibărind într-un păr uscat. La datele de observaţie familia număra doar 4 membrii – 2 adulţi şi 2 juvenili.

La programul LAN&SAX au participat un număr de 13 membrii ai clubului nostru : 8 elevi de la Şcoala Generală Valea Anieşului şi Aurelian Hoza – clasa VII Şcoala Generală Anieş, Daniel Szekely – student la facultatea de Silvicultură Braşov, Dorel Bazga şi Ionică Hădărău – elevi la Liceul "Solomon Haliţă" Sîngeorz Băi.

Speciile prezentate sunt ultimii oaspeţi de vară, sosind la noi în prima săptămână (***Saxicola***) , respectiv în a două săptămână a lunii mai (***Lanius***). Ambele specii decolează în a doua decadă a lui septembrie.

Sfrânciocul cu frunte neagră apare uneori mai timpuriu, dar dispare de la cuib în a doua decadă a lunii august.

Bibliografie :

- Hamlyn Guide – Determinatorul românesc al păsărilor – D. Munteanu;
- Athene Noctua 4/200 – Revista asociaţiei Symbiose;
- Panda Magazine 85/2001 – Revista WWF France;
- Revista "LA Hulotte" – căruia îi mulţumim pentru ilustraţii;
- Fotografie Sfrâncioc cu frunte neagră – SOR;

ECHIPA DE REDACŢIE

Szabo Iozsef jr. , Sandor Attila, Ilie şi Aurelian Hoza, Daniel Zsekely, Dorel Bazga, Ionică Hădărău.

ADRESE:

CLUBUL ORNITOLOGIC SCATIII ANIEŞ 345,

BISTRIŢA NĂSĂUD, 4530

EMAIL : yvesletarin@hotmail.com

www.geocities.com/iacobnaros